

Wprowadzenie

Zagadnienia globalizacji, globalności, problemów globalnych stają się przedmiotem zainteresowania wszystkich niemal środowisk, od naukowych po publicystyczne. Procesy te niosą ze sobą nowe możliwości osiągania korzyści komparatywnych z jednej strony i zagrożenia egzystencji z drugiej. Gospodarka światowa dzięki postępowi globalizacji staje się wewnętrznie coraz bardziej otwarta i zintegrowana. Odbiciem tych cech jest współczesny handel międzynarodowy, swobodny przepływ kapitału, technologii i informacji, rozwiązań organizacyjnych, a nawet idei, wartości i norm.

Problemy globalne i proces globalizacji postrzegane są, tak w literaturze, jak i w praktyce, kontrowersyjnie. Zmiany i nowe zjawiska pojawiające się ostatnio w gospodarce światowej stwarzają poważne wyzwania dla gospodarek i społeczeństw. Do najważniejszych problemów stojących przed światem końca wieku można zaliczyć zagrożenia i wyzwania wynikające z procesów globalizacji gospodarki światowej oraz transformacji systemowej w krajach posocjalistycznych. Zagrożenia te rodzą przyspieszone zmiany i rosnące ryzyko wynikające z postępu nauki i technologii, wzrostu skali działania, ale i wzrostu skomplikowania procesów gospodarczych, zmiany roli państwa w gospodarce, nowych wymagań w stosunku do tzw. kapitału ludzkiego, internacjonalizacji i globalizacji procesów gospodarczych, wzrostu mobilności czynników wytwórczych, a z drugiej strony powodują nasilenie dramatycznego rozwarstwiania dochodowego i społecznego, tak w poszczególnych krajach, jak i w układzie międzynarodowym. Komplikuje się pole interesów, często ich granica się zatracza, czego konsekwencją może być z kolei osłabienie państwa narodowego, które niewątpliwie traci część swych interesów, tracą także ci, którzy na opiekę państwa najbardziej liczą. W ten sposób można też wyjaśnić utratę zakresu suwerenności państwa, jeśli konkretne państwa przywoływane są do porządku globalnego.

Globalizacja nie jest zjawiskiem nowym, a więc pojawiającym się dopiero u schyłku XX wieku. Narastanie tego procesu trwa od dziesiątków lat, zaś to, co jest wkładem współczesności, wiązać należy z nowymi jakościowo cechami globalizacji, mającymi niewątpliwie wpływ na jej obecny kształt. Tak czy inaczej jest to proces kontynuujący zjawiska internacjonalizacji i transnacionalizacji życia gospodarczego, polityczną integrację czy częściowo kulturową unifikację. Jednak wciąż nie wykształciły się przez ewolucję instytucje samoczynnie zapewniające przestrzeganie norm moralnych i systemów wartości, w wymiarze globalnym kierujących ludzkim postępowaniem i umożliwiających budowanie oraz utrzymanie globalnego porządku. Tak naprawdę zjawisko

globalizacji jest prawie nierozpoznane i przez długi czas takie właśnie będzie ze względu na swe skomplikowanie i brak metod badawczych pozwalających na dogłębne spenetrowanie jego istoty. Jako kategoria globalizacja wymyka się prostym i utartym schematom analitycznym czy też klasyfikacyjnym, zatem każdorazowo musi być analizowana wielowymiarowo; nie sposób się też obyć bez głosu specjalistów zapewniających odpowiedzi na trudne pytania przy różnych konfiguracjach zmieniających się uwarunkowań. Bez względu bowiem na to, jaki wydźwięk mają opinie dotyczące globalizacji i jej wymiarów instytucjonalnych, da się zauważyć, iż nie jest to proces uporządkowany, raczej ma charakter żywiołowy, często trudno przewidywalne są korzyści i straty państw, społeczeństw i jednostek. Globalizacja stawia niewątpliwie nowe wyzwania, może przynosić nieoczekiwane korzyści, ale też zaskakuje nieprzewidywalnymi porażkami, dlatego musimy się do tych wyzwań przygotować, uelastyczyć nasze sposoby myślenia i działania. Kontrowersje wokół samego pojęcia, jak i złożoność rzeczywistych problemów z tego pojęcia wynikających zmuszają do poszukiwania odpowiedzi na wiele trudnych pytań w szerszym gronie multidyscyplinarnym. Jedy- nym skutecznym sposobem rozumienia i dostosowania się do globalizacji jest uczenie się tego procesu, rozumienie jego konsekwencji, wyzwań oraz znalezienie właściwego miejsca i czasu, by osiągać korzyści z niego płynące. To właśnie zrodziło ideę cyklicz- nego podejmowania dyskusji w Instytucie Ekonomii i Zarządzania UJ na tematy zaliczane do problemów globalnych, zaś zestaw badawczych wątpliwości, stanowiących próbę holistycznego potraktowania zjawiska globalizacji, autorzy zawarli w niniejszej pracy. Stanowi ona część cyklu, który określono ogólnie „Idea globalnego porządku – misje, scenariusze a rzeczywistość”. Tom pierwszy w tymże cyklu zatytułowano *Człowiek i społeczeństwo w obliczu globalizacji*. Autorzy pragną przedstawić tu, że jed- nostka i jej działanie zdeterminowane są przez określony układ sił politycznych i ekono- micznych na świecie. Pomocny może być globalny porządek oparty na ideach de- mokraty, wsparty instytucjonalnie dla chronienia (bądź nie) jego interesów. Jednostka i społeczeństwo mają do dyspozycji różne zestawy instrumentów instytucjonalnych i technicznych wpływania na kształtowanie ładu gospodarczego i antycypowania przy- szłości w różnych układach polityczno-ekonomicznych. Człowiek wyposażony w taki zestaw instrumentów wraz z wykształconym systemem wartości wyzwala emocje i postawy, które mogą mu pomagać bądź stanowić bariery w realizacji jego interesów. Podstawą jest tu wykształcanie się cechy przedsiębiorczości, która w sprzyjającym otoczeniu (m.in. innowacje technologiczne, różne formy finansowania aktywności ekonomicznej, ocena efektywności działania i zabezpieczenie aktywności człowieka) zapewnia osiąganie nadzwyczajnych korzyści i samorealizację. W takiej logice ujęto więc części składowe publikacji.

Ewa Okoń-Horodyńska